

פתיחה

מאמר א'

התורה קובעת את המציאות

א

כתיב בפרשת בראשית (ג', ד') ויאמר הנחש אל האשה לא מות תמותון. ופירש שם רש"י שדחפה עד שנגעה באילן ואמר לה כשם שאין מיתה בנגיעה כך אין מיתה באכילה. ומשמע שחיה הבינה שמה שאמר הש"י כי ביום אכלך ממנו מות תמות, הכוונה מיד באותו רגע, ולכן הטעה אותה הנחש ואמר לה כשם שאין מיתה בנגיעה שהרי את רואה שלא נענשת למות, כך גם אם תאכלי לא תמותי.

והנה בדברי חז"ל מדויק שמעשה זה של הנחש שדחפה עד שנגעה בעץ, הוא היה תחילת מפלתה של חוה והוא מה שגרם לה לחטוא. וכן מפורש ברש"י שם (פסוק ג') שהאשה אמרה ולא תגעו בו והוסיפה על הציווי "לפיכך באה לידי גרעון" שאכלה מן העץ, משמע שבלא שהיתה אומרת שנצטוית גם על הנגיעה לא היה הנחש יכול לפתותה ולא היתה חוטאת באכילה.

וצריך להבין שלכאורה לפי מה שסברה שגם לא תגעו בו נכלל בציווי הש"י, וסברה שמיד תמות, א"כ הפיתוי לחטא היה גדול מאוד, שהרי רואה שאין המציאות כמו שאמר הש"י, ולמה נענשה, ומה היה כאן נקודת התביעה עליה.

ולקמן בתוך הספר בפרשת בראשית אות ל"ט כתבנו בס"ד שעיקר עונשה היה משום שעירבה בתחילה את דברי הש"י יחד עם הסייג והגדר שגדרה לעצמה שלא ליגע בעץ, והיתה צריכה להבדיל בין דבר ה' למה

שהוסיפה מעצמה, ולא לערב את דבר ה' יחד עם מה שהוסיפה, וע"פ זה מובן התביעה שהיה עליה.

אמנם זה אתי שפיר רק לפי שיטת המדרש (בב"ר פרשה י"ט סימן ג') שהביא רש"י בפסוק ג' שחזה היא זו שהוסיפה על הציווי. אבל לפי שיטת האבות דרבי נתן פ"א ה"ה שאדם הראשון הוא זה שהוסיף לה על הציווי ואמר לה שהציווי היה גם על הנגיעה באילן, א"כ היתה חוה סבורה שבציווי ה' נכלל גם שלא ליגע באילן, ולפ"ז צריך להבין מה היה חטאה ומה היה לה לעשות, שהרי ראתה שאין מיתה בנגיעה, ומה היתה צריכה להשיב לעצמה ולנחש על זה.

ונראה שחטאה היה בזה שקבעה את המציאות לפי ראות עיניה ולא לפי דבר הש"י, כי היתה צריכה להאמין שאם הש"י אמר שימותו א"כ בודאי ימותו אף שאינה רואה כן במציאות, וכיון שהחליטה שהמציאות הגשמית הנראית לעינים הוא הקובע אצלה את הנהגת החיים אפילו נגד דבר ה', הנה דבר זה היה תחילת חטאה ועי"ז נגררה להמשיך ולהתפתות ע"י ראית העין גם לאכול מעץ הדעת, וכש"כ (שם פסוק ו') ותרא האשה כי טוב העץ למאכל וגו' ותקח מפריו ותאכל.

ואילו היתה עומדת בנסיון היה לה להשיב לנחש ולעצמה, אמנם נכון שלא הגיע לי העונש של מיתה שאמר הש"י למי שיגע בעץ, אבל מ"מ דבר ה' לא ישוב ריקם, ומה שאין אני רואה כן במציאות זה אינו שום חסרון, כי אין המציאות בעיני לכלום כי רק דבר ה' הוא הקובע את המציאות, ולכן לא אוסיף גם לאכול מעץ הדעת אחר שנגעתי בו, כי אין רצונו ית' שנאכל ממנו. וזה היה שורש החטא שהמציאות שראתה בעיניה השפיעה עליה לעבור על דבר ה'.

וכן נראה שהיה ג"כ שורש חטא העגל, כש"כ בפרשת כי תשא (ל"ב, א') "וירא" העם כי בושש משה לרדת מן ההר ויקהל העם על אהרן ויאמרו אליו קום עשה לנו אלהים וגו'. ופירש שם רש"י שבא השטן וערבב את העולם והראה להם דמות חשך ואפילה בעולם "אמר להם" מת משה שכבר באו שש שעות ולא בא וכו'. כי זה משה האיש, כמין דמות משה הראה

להם השטן שנושאים אותו באויר רקיע השמים עכ"ל. ועי"ז נגרם שכל ישראל חטאו בעגל, חוץ משבט לוי.

ושורש החטא היה מה שכתוב "וירא" העם, דהיינו שהסתכלו על ראית עיניהם, שכיון שראו שמשה לא בא ויש דמות חושך ואפילה בעולם ורואים את מיטתו של משה שנושאים אותו והשטן אומר שמת משה, א"כ בודאי מת משה, ולכן אמרו לאהרן קום עשה לנו אלהים. ושבט לוי אף שג"כ ראו את כל המראות הללו הבינו בדעתם שכל מה שאדם רואה בעיניו אינו כלום נגד דבר ה' ודברי נביאיו, ואם משה אמר שיבא בודאי יבא, ומה שאני רואה בעיני שמשה לא בא ונראה לפני עיני כל מיני מראות שבודאי מת, כל זה אינו משנה כלום.

ולכן ברך משה את שבט לוי בפרשת וזאת הברכה (ל"ג, ח' - י') וללוי אמר וגו' כי שמרו אמרתך וגו' (ופירש שם רש"י שאמרתך הוא מה שנאמר בעשרת הדברות לא יהיה לך אלהים אחרים על פני, דהיינו שלא חטאו בעגל) יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל. כי רק אדם שאצלו התורה היא המציאות אפילו נגד מה שרואה בעיניו, רק הוא יכול להורות את משפטי התורה לישראל כראוי בלא שום השפעה חיצונית. לא כן אדם שמתפעל מהמציאות אפילו נגד דברי התורה, אדם זה אינו ראוי ויכול להורות את משפטי התורה לישראל. (ועי' עוד בספר שלמי שמחה פרשת וזאת הברכה אות ז' מש"כ בס"ד מענין זה).

ב

ויסוד זה להאמין בהש"י ובדברי התורה הקדושה אף נגד המציאות הנראית בחוש היה אמונתם של ישראל במשך כל הדורות, ורק הודות לכך נשאר עם ישראל קיים באמונתו, כי אם היה מסתכל על המציאות לא היה מחזיק באמונתו רגע אחד, כי הרי ישראל נמצאים בגלות ושמדות מאות ואלפי שנים אף שמאמינים בהש"י ומקיימים מצוותיו ולומדים את תורתו, וכי זו תורה וזו שכרה, וכי זהו העם הנבחר אשר בחר בו ה' להיות לו לעם

סגולה. אבל האמונה בהש"י ובדברי התוה"ק אף נגד ראית העינים הוא מה שהחזיק את עם ישראל במשך כל הדורות.

וגם חכמינו הקדושים ז"ל כשרצו לקבוע איזה דין מדיני התוה"ק או אפילו להכריע מציאות או לברר איזה דבר מדברי העולם, לא קבעו דבר זה ע"פ מחקרים וראית העין ממה שנראה בחוש, אף שהדבר פשוט וברור, אלא עיינו בתוה"ק וחקרו וביררו שם ועי"ז קבעו כל דבר. כי בלא בירור הענין מן התורה אף שרואים את הדבר בחוש אין ראית המציאות כלום. ואין לקבוע שום דבר מדברי התוה"ק ע"פ מחקרים מן העולם, אלא להיפך, שמן התורה יהיה נקבע המציאות הגשמית.

ולכן כשאמרו לרבי יוחנן (בברכות ח' ב') איכא סבי בבבל תמה ואמר למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה כתיב אבל בחוץ לארץ לא, כי הרי המציאות נקבעת ע"פ התורה ואם בתורה כתוב שאריכות ימים שייכת רק בארץ ישראל לא יתכן זקנים מאריכי ימים בבבל שהוא בחוץ לארץ. כיון שאמרו לו שמקדימים ומחשיכים לבית המדרש אמר זהו מה שהועיל להם, כי גם זה כתוב בתורה שהמקדים ומעריב לבתי כנסיות זוכה לאריכות ימים.

וכן כשסיפר עולא לרבי יוחנן (בנדרים כ"ב א') שיהודי אחד שחט את חברו בארץ ישראל ג"כ תמה על זה, שהרי כתוב בקללות שבפרשת כי תבא (כ"ח, ס"ה) ונתן ה' לך "שם" לב רגז, אבל בארץ ישראל לא יתכן לב רגז עד כדי כך שאדם יהרוג את חברו מחמת כעס, ואיך יתכן עכשיו שיהיה לאדם לב רגז בארץ ישראל הרי התורה קובעת את המציאות. והשיב לו עולא שמעשה הרציחה היה לפני שעברו את הירדן ועדין לא נכנסו לארץ ישראל, וא"כ הוא עדין כחוץ לארץ ושם יתכן לב רגז.

ועפ"ז שמעתי מחכ"א שליט"א לפרש את דברי הגמרא בב"מ פ"ד א' שנחלקו שם רבי יוחנן וריש לקיש הסיף והסכין והפגיון ומגל יד ומגל קציר מאימתי מקבלין טומאה, משעת גמר מלאכתן. ומאימתי גמר מלאכתן, רבי יוחנן אמר משיצרפם בכבשן וריש לקיש אמר משיצחצחם במים. ואמר לו רבי יוחנן לריש לקיש ליסטאה בליסטיותיה ידע, ופירש שם רש"י לפי

שהיית לסטים אתה בקי באותן כלי אומנות לסטיות עכ"ל. ועי"ש בגמרא שע"י זה נתגלגלו הדברים עד שחלשה דעתו של רבי יוחנן ומת ריש לקיש ומזה נתגלגל אח"כ שמת גם רבי יוחנן. ולכאורה הוא תימה גדולה על מה ולמה אמר רבי יוחנן לריש לקיש לסטים בלסטיותיה ידע, ומה זה נוגע לעצם המחלוקת בדין שנחלקו בו.

וע"פ מה שראינו בגמרות הנ"ל שרבי יוחנן חי את חיו תמיד בהסתכלות שהתורה היא זו שקובעת את המציאות ואין המציאות קובעת את התורה, הנה גם בדין זה כשטען משיצרפם בכבשן בודאי ראה והבין בבירור שכך כתוב בתורה שזהו גמר מלאכתן, וכשאמר לו ריש לקיש שגמר מלאכתן הוא משיצחצחם במים, אמר לו לסטים בלסטיותיה ידע, וטענתו היתה שכיון שפעם היית לסטים יתכן שמשום הידיעה שהיה לך מכח חקירת המציאות קבעת שגמר מלאכתן הוא משיצחצחם במים, ולא מכח מה שביררת מן התורה, ואם הוא כך אין דבריו כלום כי המציאות לא מבררת את התורה אלא להיפך, ולכן עליך לבדוק אם דבריו באים מעיון התורה או מידיעת המציאות, ושפיר היתה טענת רבי יוחנן נידון לעצם ההלכה שעסקו בה. ע"כ שמעתי מחכ"א שליט"א ודפח"ח.

וכה"ג מצאנו עוד בשבת י"ג א' תני דבי אליהו מעשה בתלמיד אחד ששנה הרבה וקרא הרבה ושימש תלמידי חכמים הרבה ומת בחצי ימיו והיתה אשתו נוטלת תפיליו ומחזרתם בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ואמרה להם כתיב בתורה כי הוא חייך ואורך ימך, בעלי ששנה הרבה וקרא הרבה ושימש תלמידי חכמים הרבה מפני מה מת בחצי ימיו, ולא היה אדם מחזירה דבר וכו'. עד שהשיב לה אליהו תשובה עי"ש.

וביאור הענין הוא שגם אותה אשה שהיתה אשת תלמיד חכם ידעה בבירור שרק התורה קובעת את המציאות ולא להיפך, ולכן הוקשה לה האיך יתכן מציאות אחרת מן התורה, ולא שהוקשה לה על התורה אלא שהוקשה לה על המציאות למה מת בעלה, ולא היה אדם שהשיב לה דבר, כי גם כולם ידעו שרק התורה קובעת את המציאות, ולכן לא ידעו ליישב

את המציאות. עד שבא אליהו וישב לה את המציאות באופן שהכל מתאים עם התורה כמבואר בגמרא שם.

ג

ולכן מצאנו בכמה מקומות בש"ס שאפילו שכאשר רצו חז"ל לברר דבר פשוט שנראה ברור מן המציאות, לא קבעוהו אלא אם כן היה להם ראיה מן התורה, כי בלא ראיה מן התורה אין המציאות כלום.

וכן איתא בב"ב כ"ה ב' ומנא לן דבבל לצפונה דארץ ישראל קיימא דכתיב מצפון תפתח וגו', כי אף שהוא דבר פשוט מן המציאות שבבל עומדת בצפונה של ארץ ישראל אעפ"כ כל ראית הגמרא לזה הוא מפסוק.

עוד מצאנו בשבת ק"ח א' מנין לדם שהוא אדום, שנאמר ויראו מואב מנגד את המים אדומים כדם, אף שכל אדם יודע שדם הוא אדום, אעפ"כ שאלה הגמרא על זה מנין, והביאה פסוק ללמד על זה.

וידידינו היקר והנעלה הב' ישראל הלוי הורביץ נ"י הוסיף עוד ראיה מהא דאיתא בעירובין י"ד א' כל שיש בהיקיפו ג' טפחים יש בו רוחב טפח, ופריך מנא הני מילי א"ר יוחנן אמר קרא ויעש את הים וגו'. הרי דאף דבר שניתן לבחון במציאות והוא דבר ברור, לא סמכה הגמרא על זה ושאלה מנא הני מילי והוצרכה לבררו מפסוק.

וכן נראה עוד בגמרא ריש מסכת תענית דתנן מאימתי מזכירין גבורות גשמים וכו'. ובגמרא שם פריך וליתני מאימתי מזכירין על הגשמים מאי גבורות גשמים, א"ר יוחנן מפני שיורדין בגבורה. והפירוש הפשוט בגמרא הוא שיורדין בחזק.

ובגמרא שם מביא פסוק מנין לנו שהגשמים יורדין בגבורה שנאמר עושה גדולות עד אין חקר ונפלאות עד אין מספר, וכתיב הנותן מטר על פני ארץ ושולח מים על פני חוצות. מאי משמע, אמר רבה בר שילא אתיא חקר חקר מברייתו של עולם, כתיב הכא עושה גדולות עד אין חקר, וכתיב התם הלא ידעת אם לא שמעת אלהי עולם ה' בורא קצות הארץ לא ייעף

ולא יגע אין חקר לתבונתו, וכתיב מכין הרים בכוחו נאזר בגבורה. ופירש שם רש"י אלמא דכתיב חקר בגשמים וכתיב חקר בברייתו של עולם, מה ברייתו של עולם כתיב ביה גבורה "אף גשמים הוי כמאן דכתיב ביה גבורה" עכ"ל. הרי מפורש שגם לאחר כל הפסוקים שהביאה הגמרא אין ראייה גמורה שיורדין בגבורה אלא רק "הוי כמאן דכתיב ביה גבורה".

ולכאורה כל זה הוא פלא גדול לשם מה כל האריכות הזו, הרי כל אחד יודע ורואה בעיניו שהגשמים יורדים בחוזק וגבורה ומה צריך פסוק לזה. אמנם הפירוש הוא כמו שנתבאר, שאם אין לנו ראייה מפורשת מהתורה"ק שהגשמים יורדים בגבורה, אין ראיה העין כלום, ולכן הוכרחה הגמרא להביא ראייה רק מתוך התורה"ק עצמה.

ולענ"ד עוד גדולה מזו מצאנו בב"מ ע"ט ב', ת"ר השוכר את החמור לרכוב עליה איש לא תרכב עליה אשה, אשה רוכב עליה איש. ואשה בין גדולה בין קטנה אפילו מעוברת ואפילו מניקה. אמר אביי "שמע מינה" ביניתא אכרסה תקלה, למאי נפקא מינה למקח וממכר. ופירש שם רש"י "שמע מינה, מדקתני ואפילו מעוברת דמשמע שהמעוברת כבידה מן הריקנית". ביניתא, דג הנמכר בשוק במשקל. אכרסא תקלה, לפי כריסה כובדה אם כריסה גדול משקלה יותר. למאי נפקא מינה למקח וממכר, אם ראית דג שכריסו גדול לא תקנהו במשקל אא"כ יוציא את מעיו עכ"ל.

הנה מפורש מזה שאביי לא היה יכול לדעת שעיקר כובדו של הדג הוא מכריסו, עד שלמד דבר זה ממה שהאשה מעוברת כבידה מאשה שאינה מעוברת, ומנין ידע שאשה מעוברת כבידה מאשה שאינה מעוברת, מתוך דברי הברייתא שכתוב שהשוכר את החמור לרכוב עליה אשה יכולה לרכוב עליה "אפילו" מעוברת, משמע שמעוברת כבידה מן הריקנית.

והדברים מפליאים מאוד, כי מי אינו יודע שאשה מעוברת כבידה יותר מאשה שאינה מעוברת, הרי אפילו תינוק יודע כן. ומי אינו יודע שעיקר משקלו של הדג תלוי בגודל כריסו, הרי הוא דבר פשוט הנראה לעין בחוש. אמנם אעפ"כ לא ידע אביי את כל זה, כי כל מה שרואים בחוש אינו מהוה שום ראיה לדיני התורה. ולכן רק כששמע את דברי הברייתא

שמשמע שמעוברת כבידה מן הריקנית שא"כ יש מקור לזה מן התורה, אז אמר "שמע מינה" ביניתא אכרסה תקלה, ופירש רש"י שמע מינה מדקתני ואפילו מעוברת "דמשמע שהמעוברת כבידה מן הריקנית", כי לולי זה לא היה יודע כן מאחר שלא היה לו מקור לזה מן התורה. (ולפירוש תוס' שם בסוגיא הפליאה היא פחותה משום שהראיה היא מדבר שלא כל אחד יודע, אף שג"כ עדיין יש ראיה. אבל עכ"פ לפירוש רש"י בודאי הוא כן כמו שנתבאר).

אמרי חכמה 1234567

ד

וע"פ יסוד זה יש ליישב את דברי הגמרא בברכות ג' א' רבי אליעזר אומר ג' משמרות הוי הלילה וכו' וסימן לדבר משמרה ראשונה חמור נוער שניה כלבים צועקים שלישית תינוק יונק משדי אמו ואשה מספרת עם בעלה. ופריך הגמרא מאי קא חשיב רבי אליעזר אי תחילת משמרות קא חשיב וכו' עי"ש.

ולכאורה לא מובן מה מקשה הגמרא מאי קא חשיב רבי אליעזר, נלך ונבדוק מתי חמור נוער ומתי כלבים צועקים ונדע אם תחילת משמרות קא חשיב או סוף משמרות קא חשיב. אלא משום הכי לא בדקו כן משום שאין המציאות ראייה לתורה.

ועפ"ז יש ליישב עוד מה שמצאנו בחגיגה ג' א' לגבי מצות הקהל שמדבר ואינו שומע שומע ואינו מדבר פטור. והתם יליף לה מקראי דתניא למען ישמעו פרט למדבר ואינו שומע, ולמען ילמדו פרט לשומע ואינו מדבר. ופריך וכי מי שאינו מדבר אינו יכול ללמוד והרי היה מעשה באותם ב' אלמים שלמדו הרבה, ותידצה הגמרא קרי ביה בפסוק למען ילמדו לאחרים.

ואח"כ בא רב אשי ואמר ודאי שצריך לפרש בפסוק שהכוונה למען ילמדו אחרים, ועי"ש בגמרא את הראיה שהוכיח מתוך הפסוקים. ופירש רש"י שם וז"ל רב אשי ואמר ודאי למען ילמדו, כלומר "בלאו קושיא דהני

תרי אלמי" ליכא לאוקמי לדרשה דתנא דמעייט מהכא שומע ואינו מדבר אלא מלמען ילמדו עכ"ל.

ובאמת הוא תמוה מה בא רב אשי להוסיף על דברי הגמרא, הרי גם הגמרא כבר הגיעה למסקנא שצריך לפרש למען ילמדו לאחרים, ומאי נפק"מ אם הגיעה לזה מקושיא דהני תרי אילמי או מקושיא שהקשה רב אשי. ומה היה קשה לרב אשי שהוצרך להוסיף את דבריו שאין בהם שום נפק"מ ושום הוספה על מסקנת הגמרא.

וע"פ מה שנתבאר נראה שהיה קשה לרב אשי לקבל את מסקנת הגמרא משום שהגמרא הגיעה לזה מכח ראייה מן המציאות מהנהו תרי אילמי, ולכן אף שגם מעשה זה שאירע בתלמידי חכמים הוא תורה ומסקנת הגמרא אמת, אבל היה קשה לרב אשי וכי בלא מעשה זה לא היה ראייה שצריך לפרש למען ילמדו לאחרים, וכי מן התורה עצמה אין ראייה עד שצריך להביא ראייה ממעשה. ולכן רצה להביא ראייה מעצם התורה בלי שום ראייה ממעשה שזהו ראייה יותר חזקה וברורה.

ובזה מתבאר מה שאיתא בגמרא ב"ק סוף פרק החובל דף צ"ב וצ"ג הרבה דברים שאמרי אינשי וחקרו האמוראים למצוא לזה מקור מן התורה. ולכאורה הוא פלא גדול מה איכפת לן מה אמרי אינשי, וגם אם אמרי אינשי מהו ההכרח שיש לזה מקור מן התורה עד שצריך לבקש מהו המקור.

אמנם נראה הביאור בזה שאם כולם אומרים דבר הוא בדרך כלל סימן וראיה לאמיתות הדברים (וכמו שביארנו בעה"י בפרשת ויצא אות י"ד עי"ש) וכל דבר אמת יש לו מקור בתורה, ולכן צריך לדעת מהו המקור. כי הכל נקבע ע"פ התורה, ואם אין לזה מקור בתורה אע"פ שכולם אומרים כן יהיה אסור לנו לקבל את הדברים, ולכן חקרו למצוא מקור מן התורה. וכה"ג מצאנו עוד בסנהדרין ז' א' בכמה אנשים שהיו הולכים ומכריזים ואומרים איזה דבר ואמר ליה שמואל לרב יהודה קרא כתיב והביא לו פסוק על זה. שהטעם הוא משום שהאמוראים קדושי עליון כל השקפתם בא

להם מכח התורה, ולכן גם ששמעו איזה מימרא מפי אדם מהמון העם, מיד חקרו למצוא אם יש לזה מקור בתורה כדי לבחון את אמיתות הדבר. עוד מתבאר יסוד זה מהא דאיתא בב"ב ע"ד א' על רבה בר בר חנה שהלך במדבר וראה את מתי המדבר בדורו של משה רבינו ע"ה שמתו במשך הארבעים שנה שהיו ישראל במדבר בעוון המרגלים, וחתך כנף של ^{ציצית} מאחד מהם כדי לקחתו, ולא היה יכול לזוז ממקומו עד שהשיב לו את הכנף. וכשסיפר את הדבר לפני חכמים אמרו לו כל אבא חמרא כל בר בר חנה סיכסא, הרי למה לקחת את הכנף של הציצית בודאי כדי ללמוד ממנו על מנין החוטים אם כבית שמאי אם כבית הלל, א"כ כשראית שאינך יכול ליקח את הכנף לכל הפחות היה לך למנות את מנין החוטים ולראות אם יש בהם שלשה או ארבעה.

ולכאורה זהו דבר פשוט מאוד וטענה גדולה על רבה בר בר חנה, ולמה סיבבו מן השמים שלא יעלה על דעתו של רבה בר בר חנה דבר פשוט כזה, וגם למה מנעו ממנו מן השמים שלא יקח את הכנף כדי להראותו לחכמים, אחר שכוונתו היתה לשם שמים ללמוד מזה הלכה.

וכתב בספר טעמא דקרא פרשת שלח, שמזה ראיא שאין רצון הש"י לקבוע הלכה ע"י חיטוט וחקירות בדברים עתיקים אלא רק ע"פ העיון בתוה"ק, ולכן מנעו ממנו מן השמים לקחת את הכנף וסיבבו שלא יעלה על דעתו אפילו לספור את מנין החוטים, כי את דיני התורה צריך לקבוע ע"פ העיון והחקירה בדברי התוה"ק עצמה, ולא ע"פ מחקרים חיצוניים.

וכן מתבאר עוד מהא דתניא בשבת ס"ג ב' ציץ כמין טס של זהב וכו' וכתוב עליו בב' שיטין יו"ד ה"א למעלה וקודש למ"ד למטה. וא"ר אלעזר ב"ר יוסי אני "ראיתיו" בעיר רומי וכתוב קודש לה' בשיטה אחת.

והרמב"ם בריש פ"ט מהלכות כלי המקדש פסק כתנא קמא, וסיים שם ואם כתבו בשיטה אחת כשר ופעמים כתבוהו בשיטה אחת עכ"ל. וכתב הכס"מ שם דמה שסיים הרמב"ם ואם כתבו בשיטה אחת כשר הוא משום דר"א ב"ר יוסי העיד שראה שכתבו כן, ואע"ג שהלכה כת"ק אבל בדיעבד הלכה כר"א ב"ר יוסי.

ולכאורה קשה שהרי כיון שהעיד ר"א ב"ר יוסי שעשאוהו בשיטה אחת למה לא נסתם הלכה כמותו, ומפני מה הביאו את דעת ת"ק וסתמו הלכה כמותו. וגם הרמב"ם לא פסק הלכה כר"א ב"ר יוסי מכח מה שראה שהכל היה בשיטה אחת. אלא על כרחך שההלכה אינה נפסקת ע"פ מחקרים האיך היה אלא רק ע"פ העיון בתוה"ק וכיון שע"פ העיון בתוה"ק היה נראה לתנא של הברייתא לפסוק כת"ק לכן סתם הלכה כמותו ומה שהעיד ר"א ב"ר יוסי שהכל היה בשיטה אחת זהו ראיה שבדיעבד גם זה כשר אבל אין ראיה שגם לכתחילה יהיה כשר.

ה

וע"פ זה נוכל להבין מה שנמצא בש"ס מחלוקת במציאות בכמה מקומות שיש רבים ששואלים וכי הוא מחלוקת במציאות. אבל באמת אין בזה שום קושיא כי המציאות אינה כלום ואין מביאים ממנה ראיה, והעיקר הוא מה שכתוב בתורה. וכשנחלקו חכמי ישראל הנה מחלוקתם היתה מה כתוב בתורה, ואם בתורה כתוב כך, הנה בהכרח שגם המציאות היא כך, ואם יש קושיא על המציאות יש גם תירוץ לזה, אבל פשוט שלא בגלל שנראה לנו איזה ענין ע"פ המציאות נכריח שכך יהיה גם הדין.

ולכן מה נואלו אותם אנשים שחוקרים את המציאות בתקוה לקבוע ע"פ מחקריהם את דיני התוה"ק, שמלבד מה ששכל האדם הוא מוגבל וחלש ועלול מאוד לטעות, וכש"כ במסילת ישרים פרק כ"ג שע"פ רוב תמיד האדם טועה, ויותר קרוב אצלו הטעות מן הידיעה האמיתית. עוד הנה אף אם נאמר שהגיע לאמת שבחקירתו אעפ"כ אין לזה שום תוקף לגבי דיני התוה"ק, כי את דברי התוה"ק יכולים לברר רק מתוכה ולא מתוך מראה עינים בעיני העולם. וכל שכן שאסור להביא ראיה מספרים אחרים לתורה. וכבר הזהיר על זה בזוה"ק פרשת משפטים קכ"ד א' וז"ל רבי חייא אמר ושם אלהים אחרים [לא תזכירו, לא ישמע על פיך], זהו מי שמתעסק בספרים אחרים שאינם מצד התורה. לא ישמע על פיך, שאסור אפילו להזכיר אותם וללמוד מהם טעם, כל שכן על התורה עכ"ל.

ד

והנה אחר שנתבאר בארוכה בס"ד שכל דבר בעולם צריך להיות נקבע ע"פ מה שכתוב בתוה"ק, ראוי להוסיף עוד, שלא רק את דיני התוה"ק צריך לברר מתוכה בלא שום ראייה חיצונית, אלא גם את כל השאלות המתעוררות לאדם בחיי יום יום גם אותם אסור לפתור מכח מחקרים מן המציאות אלא רק מכח מה שכתוב בתוה"ק, שלכן נתן לנו הש"י תורת אמת, תורה שבה אפשר לברר את כל השאלות שהיו ושיהיו אצל כל יחיד ויחיד מאז שנברא העולם עד סוף כל הדורות, ואין שום שאלה או בירור שאין לו פתרון בתוך דברי התוה"ק. וזהו עוצם נפלאות מעלת תורתנו הקדושה שכל פרט מתוך רבבות הפרטים שיש אצל כל אדם בימי חייו, וכל שכן כל מאורע שנארע בעולם יש לו פתרון בתוך דברי התוה"ק. כי התוה"ק מקיפה את כל תחומי החיים לפרטיהם, ושום פרט הן הנמצא והקיים והן מה שיתחדש לעתיד לא יתכן שיהיה נחסר מתחום התוה"ק, שלכן על כל דבר ממש יש פתרון בתוך דברי התוה"ק.

וז"ל הגר"א ז"ל בביאורו לספרא דצניעותא פ"ה. והכלל כי כל מה שהיה והוא ויהיה עד עולם הכל כלול בתורה מבראשית עד לעיני כל ישראל. ולא הכללים לבד אלא אפילו פרטיו של כל מין ומין ושל כל אחד בפרט, וכל מה שאירע לו מיום הולדו ועד סופו, וכל גלגוליו וכל פרטיו ופרטי פרטיו, וכן של כל מין בהמה וחיה וכל בעל חי שבעולם, וכל עשב וצומח ודומם וכל פרטיהם ופרטי פרטיהם בכל מין ומין ואישי המינים עד לעולם, ומה שאירע להם ושרשם. וכמו כן מה שהיה באבות ומשה וישראל כולם הם בכל דור ודור שכולם מתגלגלים ניצוצות בכל דור ודור כידוע. וכן כל מעשיהם מאדם הראשון עד סוף התורה, הוא בכל דור ודור כידוע, וכן הוא בכל אדם ואדם כמו שהתחיל לבאר במדרש הנזכר, וכל זה נכלל בפרשת בראשית עד נח כמו שכתבנו כאן בס"ד. וכללו נכלל בפסוק הראשון עד ברא אלהים לעשות עכ"ל.

והאופן איך לברר את שאלותיו מתוך דברי התוה"ק נלע"ד שהוא

מפורש בב"ר פרשה ע"ח סי' ט"ו (ומתורגם ללה"ק) וז"ל. רבינו (פי' רבינו הקדוש, וי"ג רבי ינאי) כשהיה עולה למלכות היה מסתכל בפרשה זו (פי' בפרשת וישלח מתחילת הפרשה עד סיום הענין עם עשו) ולא היה לוקח עמו רומי (ללוותו בדרך). פעם אחד לא הסתכל בה (בפרשה) ולקח עמו רומיים, ולא הגיע לעכו עד שמכר את הסוס שלו (כדי לשחדן). עכ"ל המדרש.

ובהשקפה ראשונה המדרש הזה הוא פלא גדול, לשם מה הוצרך בכל פעם שהיה הולך למלכות להסתכל בפרשה זו, וכי לא היה מספיק שיסתכל פעם אחת היטב ויבין איך יתנהג תמיד. וביותר קשה מה שאיתא במדרש שפעם אחת לא הסתכל בפרשה ולקח אתו רומיים, ולמה לא למד מן הפעמים הקודמות שהסתכל בתורה וראה שלא ליקח עמו בני לוייה אלו.

אמנם הפירוש האמיתי נראה בעה"י, שכיון שקבלה היתה בידו שפרשה זו של וישלח היא פרשת הגלות, כש"כ הרמב"ן בפרשת וישלח (ל"ג, ט"ו). וכן כתב הרמב"ן בריש פרשת וישלח שכל פרשה זו יש בה רמז לדורות שכל מה שאירע ליעקב עם עשו יארע לנו תמיד עם בני עשיו, וראוי לנו לאחוז בדרכו של צדיק. הנה לכן בכל פעם שהיה רבינו הקדוש צריך לילך למלכות היה מתבונן מחדש בפרשה זו ואז היה הש"י שולח לו הארה מיוחדת לאותו זמן כדי להבין מתוך הפרשה ענינים והנהגות מיוחדות שעל פיהם יתנהג בפעם הזאת שהולך למלכות. ואת הענינים המיוחדים הללו לא היה יכול ללמוד מן הפעם הקודמת, כי בכל פעם לפי התחלפות הזמנים היה בא לו הארה חדשה איך להתנהג בזמן זה שנמצא בו עתה.

וסיפר רבינו הקדוש שבכל פעם שהוצרך לילך למלכות והיה מתבונן בפרשה זו היה מאיר לו ענין זה שלא ליקח עמו שום רומי ללוותו בדרך, אמנם אירע פעם אחת שלא התבונן בתוה"ק בפרשה זו לפני שיצא למלכות ולא קיבל ממנה את ההארה המיוחדת איך להתנהג בפעם הזאת, ובאותו פעם היה נראה לו ע"פ שכלו שיכול ליקח עמו רומי ללוותו, ולא הועיל לו כלום כי בכל פעם הוצרך לשחדם, ולא הספיק להגיע לעכו עד שמכר

את הסוס שלו. כי רק ע"י העיון בתוך דברי התוה"ק יכול אדם לקבל הארה לדעת איך להתנהג באותו פעם.

נמצא לפ"ז שבכל פעם שאדם צריך לאיזה עצה בתוה"ק, הנה אם הוא בדרגה שמסייעין לו מן השמים לזה, הוא צריך בכל פעם לפתוח את התוה"ק ולעיין בה מחדש, וכפי ההארה שיזמינו לו מן השמים כך ידע ויבין את אשר לפניו.

ולכן מי שיטען שלא מצא פיתרון בתוך התוה"ק לשאלה משאלותיו, אין החסרון אלא בו שאין לו ידיעה מספקת בתוה"ק ולא התבונן בה כראוי, וכדאיתא בירושלמי פאה פ"א ה"א שדרשו על הפסוק בפרשת האזינו (ל"ב, מ"ז) כי לא דבר ריק הוא מכם כי הוא חייכם, ודרש רבי מנא כי לא דבר ריק הוא מכם. ואם ריק הוא, מכם הוא. למה, שאין אתם יגעים בתורה. כי הוא חייכם, אימתי הוא חייכם כשאתם יגעים בו, עכ"ל הירושלמי.

ואף שלא כל אדם יוכל למצוא פתרון בתוה"ק לכל שאלות החיים המתעוררות אצלו, הנה על זה יש את חכמי ישראל ששתלם הקב"ה בכל דור ודור שהם המורים דעה לעם מתוך התוה"ק לדעת מה יעשה ישראל, וכש"כ בדה"י א' (י"ב, ל"ג) ומבני יששכר יודעי בינה לעתים לדעת מה יעשה לישראל, שפירושו שבני יששכר שהיו חכמי התורה בדורם היו יודעי בינה להתבונן מתוך דברי התוה"ק, "לעתים" דהיינו לכל העתים המתחלפים בעולם כיצד ומה יעשה ישראל ע"פ התוה"ק.

ומסופר על הגאון האדיר ר' משה פינשטיין זצוק"ל ששאלוהו בשנת תשכ"ח כאשר עמדו לשלוח חללית לירח בפעם הראשונה מהי דעתו האם ימצאו שם אות חיים, שחקרו הרבה מחכמי אומות העולם האם יש חיים על פני הירח. והשיב להם בודאות שלא ימצאו שם שום אות חיים. וכששאלוהו על סמך מה קבע את דבריו, השיב להם שבכל התורה לא מצא שיש חיים על פני הירח, ואם לא כתוב בתורה אות הוא שאין שם חיים, כי אם היה שם חיים היה דבר זה כתוב בתורה, כי בתוה"ק כתוב הכל.

ז

והנה אחר שנתבאר בעה"י בארוכה את היסוד הגדול הזה שאת כל השאלות שיש לאדם הן בתוה"ק והן בחייו הפרטיים הוא צריך לברר מן התוה"ק, עדין נשאר לנו לברר מהו הטעם לזה ומהיכן נובע שורש הדבר. ונראה פשוט ששורש הדבר הוא משום שכבר בתחילת הבריאה הושרש דבר זה, ולכן לא שייך לברר שום דבר מן הבריאה עצמה רק מתוך דברי התוה"ק.

וכדי לברר את הענין נקדים את דברי הזוה"ק בפרשת תרומה דף קס"א א' (ומתורגם ללה"ק) וז"ל אשריהם כל אלו שעוסקים בתורה, כי כאשר ברא הקב"ה את העולם הסתכל בה בתורה וברא את העולם, ובתורה נברא העולם, כמו שהעמידוהו שכתוב ואהיה אצלו אמון, אל תקרי אמון אלא אומן.

וכי התורה אומן היה, כן. [משל] למלך שרצה לעשות פלטרין, אם לא לקח אליו אומן לא יוכל לעשות את הפלטרין. כיון שנעשה הפלטרין אין עולה השם אלא למלך [כי כולם אומרים] אלו פלטרין שעשה המלך, כי המלך שם באותם פלטרין מחשבה.

כך הקב"ה רצה לברוא את העולם, הסתכל באומן, ואע"פ שהאומן עשה את הפלטרין, אין עולה השם אלא למלך, אלו פלטרין שעשה המלך, ודאי המלך בנה פלטרין. התורה צועקת ואהיה אצלו אמון, בי ברא הקב"ה את העולם, שעד שלא נברא העולם הוקדמה התורה ב' אלפים שנה לעולם. וכשרצה הקב"ה לברוא את העולם היה מסתכל בה בתורה בכל תיבה ותיבה ועשה כנגדה אומנות העולם. כי בכל הדברים והמעשים של כל העולמות, בתורה הם. ולכן הקב"ה היה מסתכל בה וברא את העולם.

ואין הכוונה שהתורה בראה את העולם, אלא הקב"ה בהסתכלותו בתורה ברא את העולם. נמצא שהקב"ה הוא האומן והתורה כנגדו אצלו אומן, שנאמר ואהיה אצלו אמון, ואהיה אמון לא כתוב אלא אצלו הואיל והקב"ה הסתכל בה אצלו היה האומן.

ואם תאמר מי יכול להיות אומן אצלו, אלא הסתכלותו של הקב"ה באופן זה בתורה. כתוב בה בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ, הסתכל בתיבה זו וברא את השמים. בתורה כתוב בה ויאמר אלהים יהי אור, הסתכל בתיבה זו וברא את האור, וכן בכל תיבה ותיבה שכתוב בה בתורה הסתכל הקב"ה ועשה את אותה תיבה. ועל זה כתוב ואהיה אצלו אמון, ובאופן זה כל העולם נברא עכ"ל הזוה"ק. (ועיי"ש בזוה"ק שביאר שם שגם האדם ע"י עסקו בתורה מקיים את העולם). וכעין זה איתא בב"ר פרשה א' סי' א', וכן איתא בקצרה בזו"ח רות (פ"ח ג').

ולפי זה הוא דבר פשוט שכיון שכל הבריאה כולה ובתוכה האדם נבראו רק ע"י ההסתכלות בתורה, לא יתכן שאחר שכבר נברא העולם ההסתכלות בבריאה תקבע את התורה, אלא להיפך שההסתכלות בתורה היא זאת שתקבע את הבריאה גם הלאה במשך השנים על כל הדברים המתחדשים והמתחלפים בעולם. וכיון שגם כל בריאת האדם היתה מתוך ההסתכלות בתורה ממילא פשוט שכל מה שעובר על כל אדם בחייו הפרטיים מוכרח להיות לו פתרון בתוך התורה. וזהו היסוד והשורש לכל ענין זה שרק התוה"ק היא הקובעת את המציאות לכל דיניה וכל מאורעות האדם והעולם.

ח

ולסיום הענין אמרתי להעתיק כאן מש"כ הגה"ח ר' יוסף יוזל ז"ל מנובהרדוק בספרו מדריגת האדם מאמר חשבון הצדק סוף פרק ט', שביאר שם באורך כמה אנו רחוקים מאמונה שמה שכתוב בתורה הוא האמת, ורק ע"פ זה צריך לחיות את חיינו.

ויסוד דבריו שם בנוי על דברי הגמרא בגיטין נ"ו א' ששם איתא שלאחר שהצליח רבי יוחנן בן זכאי לצאת מירושלים בתקופת המצור שלפני חורבן בית שני, הגיע לפני אספסינוס קיסר שהיה שר הצבא של מלך רומי ששלחו המלך להחריב את בית המקדש, ומפורש שם שכאשר הגיע רבי יוחנן בן זכאי לפני אספסינוס אמר לו שלום עליך מלך שלום

עליך מלך, ואמר לו אספסינוס הנה עכשיו נתחייבת ב' פעמים מיתה, אחת שקראת לי מלך ואני איני מלך (וא"כ הרי אתה כמורד במלכות שאתה קורא לי מלך בעוד שיש מלך מעלי). ועוד שאם מלך אני למה עד עכשיו לא באת אלי.

והשיב לו ריב"ז הנה מה שאמרת שאינך מלך, באמת אתה כן מלך, כי אם לא היית מלך לא היתה ירושלים נמסרת בידך, שהרי כתוב והלבנון באדיר יפול, ואין אדיר אלא מלך שהרי כתוב והיה אדירו ממנו וגו', ואין לבנון אלא בית המקדש שנאמר ההר הטוב הזה והלבנון.

ומסיימת הגמרא שבתוך שהיו מדברים הגיע שליח מרומי ואמר לאספסינוס שר הצבא קום שהרי מת הקיסר ואמרו אותם החשובים של הרומאים להושיבך בראש ותהיה אתה המלך.

וכתב בספר מדריגת האדם שם וז"ל אם נתבונן בדרך הזה, עד כמה ראה את המציאות כי היא רק כמו שכתוב בתורה, ועד כמה רחוקים אנו לבנות על דעת תורה וכו'. ואמיתת הכלל הזה נוכל לראות מר' יוחנן בן זכאי כי כאשר בא אצלו בעת שעת חירום נורא אשר עמדו כל ישוב ירושלים לגווע ברעב והיה כל מצבם שפל מאוד עד דיוטא התחתונה, והלך ריב"ז לפעול מה, לכאורה לפי השקפה הראשונה היה צריך להזהר מאוד שלא יכשל בפיו בדברים כאלה אשר לא לבד שלא יועיל בהם אלא עוד יכול לגרום לו מיתה על ידם, כי בעת שכל המעבר שלו את פתח העיר השיג אחר מסירות נפש, כי אילו היו בוחנים אותו בדקירה או בדחיפה אז היה כל חייו תלויים לו מנגד, ובכל זאת מסר נפשו אל המטרה הגדולה.

ואחר שבא לפניו היה צריך באמת להיות זהיר בלשונו, שלא יכשל ויפסיד את המטרה ויעמיד עצמו בסכנה. ומה אנו רואים עליו שהמלה הראשונה אמר מלה כזו אשר היה מיד חייב עליו מיתה. ואיך סיכן עצמו לאמר שלמא עלך מלכא שלמא עלך מלכא, בעת שהמלך עצמו יודע כי הוא לאו מלכא, והראיה שאמר מיחייבת קטלא. ועוד יותר כי אחרי שאמר לו מחייבת קטלא דלאו מלכא אנא וקא קרית לי מלכא, אמר לו בתקיפות "איברא מלכא את", ומנין היה יודע זאת רק מגזירה שוה, ולכן הסכים

לדבר דבר שהוא מחוייב עליו מיתה, מפני שהמציאות הוא כי האי מלכא, כי התורה קוראת אותו מלכא.

והגם שהתורה היא סתירה למציאות, כי בעת שבא אליו לא היתה אצלו שום ידיעה שהוא מלכא, הוא לא הביט על זה כלום, הוא לא קרא מציאות מה שבא אצלו הפריסתקא מרומי להגיד כי הוא מלך, הוא קרא מציאות רק מה שכתוב בתורה כי הוא מלך, על זה בנה עוד יותר מעל הפריסתקא להגיד לו שהוא מלך, אלא שאדם פשוט מביט עליו כעל נביא יודע עתידות.

ואמנם שחכם עדיף מנביא, כי לא מטעמי נביאות אמר כן אלא כל חכמתו היתה בזה שהאמין בתורה אשר כל המילי דעלמא הוא רק כמו שכתובה בה. וכיון שכתוב "והלבנון באדיר יפול" והיה לו גזירה שוה שאין "לבנון" אלא בית המקדש ואין "אדיר" אלא מלך, וכיון שנמסרה ירושלים בידו, הוא מופת חותך שהוא מלך. ומה שאין העולם קוראים אותו מלך זה אין שום סתירה למציאות, כי העולם אינם יודעים המציאות והוא יודע, מפני שיש לו תורה אשר הוא מלך, ולבסוף יכירו הכל המילי דעלמא, אלא שכולם ידעו זאת מהפריסתקא והוא ידע זה מן התורה עוד לפני שבא הפריסתקא.

והגם שמן קודם שבא הפריסתקא עד אחר שבא היה הבדל בין מיתה לחיים, לא הביט על זה כלל, כי כיון שכתוב בתורה כי הוא מלך, זהו המציאות וזהו המילי דעלמא, וודאי שהוא כן באמת, ויכול בבטחון לומר בתוקף "את מלכא" גם אם אין שום ידיעה ושום השערה ושום רושם כל שהוא שהוא מלך, הוא לא צריך לשום ראיה מן הרחוב, ולא לשום הודעה מן החוץ, ולא לשום גילוי מילתא מן הצד, אלא שכיון שכתוב בתורה כי הוא מלכא הוא ברור כשמש כי כן הוא המציאות, עוד יותר ממה שברור לנו אם כל העולם היו צועקים כי הוא מלכא.

והראיה כי הכריעה אותו דעת התורה על דעת של כל העולם כולו, בעת שהיה נגדו פחד מות, ואין החידוש בזה מה שסיכן נפשו בסכנה, אלא עיקר החידוש הוא מה שלא קרא זאת סכנה כלל, ולא היה לו שום פחד

מות, כי הלך בדרך התורה כמו על גשר של ברזל. וכמו שאחר הפריסתקא אנו מרגישים כי אז צריכים בהכרח לאמר "שלמא עלך מלכא" ואם לאו מחויבים מיתה, כן ממש הרגיש מן הגזירה שוה כי הוא מלך ומחויב לקרוא אותו מלך, כי אם לאו יעבור על הדין של כבוד המלך, יען כי המילי דעלמא שלו היתה רק מן התורה וכו'.

הרי לנו מזה עד כמה היה בטוח בתורה והרגיש אותה לגשר של ברזל. ורק אם יתנהג האדם בדרך זה ירגיש כי המציאות היא התורה^{אוצר החכמה}, ואז לא ירגיש שום סתירה של התורה עם החיים, אלא עוד ירגיש כי התורה עם החיים יתלכדו ולא יתפרדו. עכ"ל ספר מדריגת האדם, ועי"ש עוד.

^{היינו}זעוד דוגמא לאדם כזה שהתורה הפכה אצלו למציאות, מצאנו בכתובות ס"ז ב' באותו עני שבא לפני רבא, ושאלו רבא במה אתה סועד, והשיב לו העני בתרנגולת פטומה ויין ישן, אמר לו רבא ואינך חושש לדוחק הציבור, והשיב לו רבא וכי משל הציבור אני אוכל, משל הקב"ה אני אוכל. שהרי למדנו על הפסוק עיני כל אליך ישברו ואתה נותן להם את אכלם בעתו, בעתם לא נאמר אלא בעתו, מלמד שכל אחד ואחד נותן לו הקב"ה את פרנסתו בעתו.

בתוך שהיו מדברים באה אחותו של רבא שלא ראתה אותו י"ג שנים והביאה לו תרנגולת פטומה ויין ישן, אמר רבא מהו זה שנזדמן לפני (פירש רש"י מה דבר זה שאירע לפני עתה שלא הייתי רגיל בכך שבאת זו לכאן ותרנגולת ויין ישן בידה) אמר לו רבא לעני נעניתי לך (דיברתי יותר מדאי. רש"י) קום אכול.

הרי לנו אדם שאצלו התורה ודיוק הפסוק שכתוב בעתו ולא בעתם הייתה אצלו מציאות עד שלא חשש כלל לדוחק הציבור שהרי לא מהם אכל אלא משל הקב"ה. והראו לרבא מן השמים בהשגחה פרטית שהעני צודק וחי באמת בדרגה כזו ע"י שנזדמן האוכל לעני ברגע שהיה צריך לו. ואשרי הזוכה לחיות כך.

והש"י יזכנו לחיות את חיינו רק ע"פ התוה"ק, מתוך אמונה ברורה שרק היא קובעת הכל, ואין זולתה כלום בכל עניני העולם.

מאמר ב'

מעלת וכח כל תיבה ואות מתורתנו הקדושה

והנה אחר שנתבאר בעה"י שרק התוה"ק היא הקובעת את המציאות, כמו שהארכנו בעה"י, הנה עתה צריך לבאר שלא רק מה שנכתב מפורש בתורה באריכות הוא זה שקובע את המציאות, אלא גם כל אות וקוץ ותג בתוה"ק גם הוא יש לו את הכח הזה. וכדי לפרש הענין היטב אמרתי להביא בעה"י ליקוט גדול מדברי הז"ל על מעלת כל אות וקוץ ותג בתוה"ק ועל עוצם גנזיה וסתריה כדי שנוכל עי"ז לשער קצת בשכלינו במה אנו עוסקים וכמה אנו צריכים להודות ולהלל להש"י אשר זיכנו לעסוק בתורתו הקדושה.

והבאנו בפרט מדברי הזוה"ק ששם יש הרבה אריכות משבח אותיות וסודות התוה"ק וכן מזו"ח ותיקו"ז ותיקו"ז חדש (וציוני הדפים בתיקוני זו"ח כאן ובכל הספר הוא ע"פ המהדורה החדשה שזכינו בס"ד להו"ל בשנת תשנ"ו) ותרגמתי בעה"י הכל ללשון הקודש כדי שיוכל הקורא לרוץ בו. ויהי רצון שיהיה זה לנחת רוח לפניו ית' ולזיכוי הרבים להלהיב הלבבות בגודל שבח מעלת התוה"ק והעסק בה ועוצם ותוקף כל אות ותג ממנה. ופתח דברינו נפתח בב' מאמרים בזוה"ק המגלים את עוצם נעימות התוה"ק סתריה וסודותיה.

פתח ואמר אילת אהבים ויעלת חן דדיה ירווך בכל עת באהבתה תשגה תמיד (משלי ה', י"ט). תורה תורה, האור של כל העולמות, כמה ימים ונחלים ומקורות ונביעות מתפשטים ממך לכל הצדדים. ממך הכל, עליך עומדים עליונים ותחתונים, האור העליון ממך יוצא, תורה תורה מה אומר לגבך אילת אהבים את ויעלת חן. למעלה ולמטה אוהבים שלך, מי יזכה